

Krooneend broedvogel in AWD?

Opvallende zomerwaarnemingen bieden hoop

Waarnemers signaleren de afgelopen jaren meer en meer Krooneenden in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD). Dat is vooral in de winter zo, maar de afgelopen twee jaar zijn er ook opvallende zomerwaarnemingen geweest. Zou de Krooneend dan toch een keer als broedvogel kunnen worden genoteerd?

Inleiding

De Krooneend is een vrij grote duikeend, circa 10 centimeter groter dan de bekende Kuif- en Tafeleend. De mannetjes zijn echte 'beauties' met prachtige oranje kop en felrode snavel. In de vorige eeuw was het een zeldzame soort die pas in 1942 voor het eerst in Nederland broedend werd vastgesteld in de Vinkeveenseplassen. Rond 1975 was het aantal broedparen in Nederland opgelopen tot 40-60 paar, voornamelijk in het

Utrechtse plassengebied en in de Randmeren. Daarna trad een sterke daling in. Dat duurde tot in 1990, toen nog maar circa tien broedparen vastgesteld konden worden.

De Krooneend is een echte vegetariër en eet vooral graag kranswieren. Door de verbeterde waterkwaliteit in Nederland nam de groei van kranswieren weer toe, waardoor ook het aantal Krooneenden weer toenam.

KROONEEND Foto: Peter van de Beek

Historisch overzicht Krooneend in AW-duinen

In de regio van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland zijn de Amsterdamsche Waterleidingduinen (AWD) het beste gebied om Krooneenden te zien; vooral in de wintermaanden. Ik begon in 1957 met vogelwaarnemingen. In de eerste 30 jaar waren waarnemingen van de Krooneend schaars: erg verspreid over alle wateren in de AWD en lang niet elk jaar.

Na de strenge winter 1962-1963 zag ik voor het eerst een Krooneend, namelijk op 6 oktober 1963. Er zwom een mannetje in de Oranjekom. Op 2 november verbleef een mannetje in het 1e Infiltratiegebied. De eerste waarnemingen zouden betrekking kunnen hebben op ontsnapte vogels uit watervogelcollecties. Na die eerste waarnemingen was de volgende pas op 16 januari 1965, een mannetje in het Noord-Oosterkanaal.

Vanaf 1967 tot en met 1986 zijn jaarverslagen van de ringgroep in de AWD gepubliceerd. Daarin is te lezen dat bijna jaarlijks (behalve in 1977, 1979 en 1980) Krooneenden zijn waargenomen, variërend van 1 tot 6 exemplaren, eveneens vooral in de wintermaanden. Daarna moet ik weer putten uit mijn eigen waarnemingen. Na 1993 was de beste locatie om Krooneenden te zien de Zwanenplas en directe omgeving.

Broedgebied vernield

Gingen er ook Krooneenden broeden in de AWD? In 1970 werd voor het eerst aan het begin van de broedtijd, op 12 april, een mannetje waargenomen in de Renbaan. De Renbaan was een onder water gezette duinvallei, gelijkend op de situatie in Meijendel. Helaas werd in het natuurbeschermingsjaar 1970 de hele Renbaan vernield en plat gebulldozerd. Hierbij werden alle begroeiingen

die in het water stonden verwijderd en de bodem geëgaliseerd, waarna het gebied tot infiltratiegeul werd gedegradeerd. Hierdoor ging een prachtig natuurgebied verloren, waar Geoörde Futen, Dodaarsjes en vele andere watervogels in flinke aantallen broedden. Ook het enige gunstige broedbiotoop voor de Krooneend en andere soorten ging toen volledig verloren. Het zou erg lang gaan duren, voordat er weer een Krooneend in het broedseizoen zou worden waargenomen...

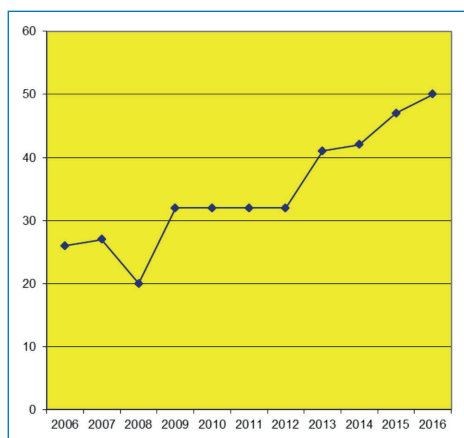
Vanaf 1987 tot en met 2005 veranderde er niet veel in de waarnemingen van de Krooneend. Het blijven vooral winterwaarnemingen, meestal in de Zwanenplas en omgeving. De aantallen stijgen wel iets, maar blijven (ver) onder de 20 exemplaren. Er zijn zelfs jaren waarin geen Krooneend wordt gezien. Opvallend is wel een waarneming van een vrouwtje in Geul 2 op 21 augustus 1993. Wat deed zij hier zo vroeg (als wintergast)? Of had ze in de omgeving gebroed?

Maandelijks watervogeltellingen

Vanaf 2006 worden watervogels in de hele AWD maandelijks geteld van september tot en met april. Dat gebeurt door een groep vogelaars van de VWG Zuid-Kennemerland en van de Vereniging Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk op door SOVON vastgestelde data.

Vanaf 2007 zien we de aantallen stijgen tot boven de 20 exemplaren met als (voorlopig) maximum 50 exemplaren in 2016.

In de grafiek worden de maximale aantallen per jaar getoond, die tijdens de maandelijks tellingen werden vastgesteld. Als mijn persoonlijke tellingen, dat wil zeggen al mijn waarnemingen op één dag te samen in de hele AWD,

GRAFIEK: maximaal aantal getelde Krooneenden in de AWD per jaar van 2006 tot en met 2016.

hoger zijn dan de maandelijkse tellingen, dan zijn die aantallen aangehouden.

Krooneend als toekomstige broedvogel?

Ondanks de langdurige periode (al 53 jaar) van waarnemen van Krooneenden in de AWD zijn er, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Meijndel, nog geen broedgevallen vastgesteld. Hoopgevend zijn de volgende waarnemingen: in 2015 zijn op 20 juli een man en drie vrouwtjes ruiend aangetroffen in het Witteveld. In 2016 werden vanaf 27 april tot en met 18 juni een tot twee paartjes baltzend gezien in het 1e infiltratiegebied en op 16 juli nog een vrouwtje in het Nieuwkanaal.

TABEL 1

	Totaal ex	% man	% vrouw		Totaal ex	% man	% vrouw
1995:	14	57	43	2013:	12	75	25
2004:	9	67	33	2016:	50	56	44
2008:	29	69	31	" : 19/1	18	67	33
2009:	15	67	33	" : 24/11	36	67	33
2010:	17	71	29	" : 7/12	36	67	33
2012:	9	89	11	" : 18/12	38	71	29

Geslachtsverhoudingen

Het is bekend dat bij veel eenden meer mannen dan vrouwen geteld worden. Er is nu gekeken hoe dat bij de Krooneend was. Er is een berekening gemaakt bij de wat grotere groepen. Bij de aantallen van de maandelijkse tellingen zijn de aantallen mannen en vrouwen niet aangegeven. Daarom zijn de aantallen van mijn eigen tellingen aangehouden.

Als uit tabel 1 de gemiddelde aantallen wordt berekend, blijkt de verhouding man/vrouw over een totaal aantal van 285 Krooneenden 68% man en 32% vrouw te zijn. Dat betekent dat er in de AWD ruim twee keer zoveel mannetjes als vrouwtjes bij de Krooneend gezien worden.

Verschil met Meijndel

Het gebied van de Haagse Waterleidingduinen (Meijndel) krijgt zijn infiltratiewater uit de Maas. Dat zou schoner, minder voedselrijk, kunnen zijn dan het (toenmalige) Rijnwater in de AWD en mogelijk dat er daardoor eerder kranswieren groeien. Bovendien - en mogelijk veel belangrijker - zijn de infiltratiegebieden in Meijndel veel natuurlijker aangelegd dan in de AWD. Er is niet veel vergraven en er zijn overal plassen ontstaan in natuurlijke duinvalleien. Hierdoor zijn er veel grillig gevormde oevers met (schier)eilandjes en wisselende waterdiepten.

Dit lijkt het ideale broedbiotoop voor de Krooneend te zijn, want vanaf begin

SCHOONHEDEN voor het riet. Foto: Hans Vader

2000 werden daar al de eerste broedparen (1 tot 3) vastgesteld. Vanaf 2007 nam de Krooneend spectaculair toe tot het maximale aantal van 33 broedparen in 2011. Daarna daalden de aantallen iets tot 20 paar in 2014. Ook tijdens de rui en trek namen de aantallen enorm toe; in augustus 2014 is het maximum van 278 exemplaren geteld. Als wintergast verbleven er soms 30 exemplaren, maar meestal minder. Meijndel lijkt daarmee een goed broedgebied voor Krooneenden, maar is kennelijk minder geschikt als overwinteringsgebied.

Conclusie en verwachting

De AWD zijn de afgelopen decennia, en vooral de laatste tien jaar, steeds geschikter geworden voor overwinterende Krooneenden. Dit blijkt uit de stijgende

waargenomen aantallen in de winter. Mogelijk komt dit mede door een 'overloop' van de vele broedgevallen in Meijndel, maar dit is niet bewezen. In de nabije toekomst kunnen er misschien ook Krooneenden in de AWD gaan broeden. Recente waarnemingen in het broedseizoen duiden hierop.

■ *Hans Vader*

Literatuur

- Dagboekjes van Hans Vader van 1957 t/m 2016.
- Jaarverslagen van de ringgroep AWD van 1967 t/m 1986.
- De lokale avifauna 'Vogels in het landschap' 1998.
- Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels, 2005.
- De Krooneend, een succesverhaal. door Adri Remeus in Duin 2015 nr. 1.